

Rektors rättsliga ansvar vid elevers skolfrånvaro

SARA LYRENÄS, DOKTORAND

JURIDISKA INSTITUTIONEN

UMEÅ UNIVERSITET

Innehåll

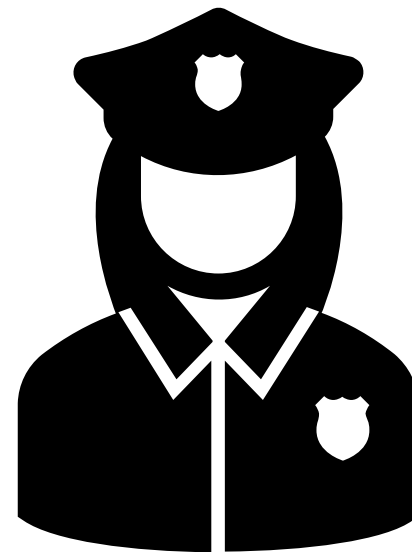
Presentation av
doktorandprojekt varvat med
diskussionsfrågor

Synen på närvaro –
Ansvar för närvaro och
Ansvar vid frånvaro

Men först...

Dir. 2025:77

- ▶ Otydliga gränser för skolplikten är ett problem.
- ▶ Det kanske behövs en **sanktionsavgift**

- ▶ "Ansvaret för att ett barn fullgör sin skolplikt vilar på flera parter. Vårdnadshavaren ansvarar för att se till att barnet fullgör sin skolplikt och varje skolhuvudman ska se till att elever i dess skola eller skolor fullgör sin skolgång. Varje kommun ska dessutom säkerställa att alla barn som omfattas av skolplikten är i skolan och kommunen har skyldighet att se till att barn som har skolplikt får den utbildning de har rätt till. Trots det är olovlig skolfrånvaro ett stort problem, samtidigt som kunskapen om omfattningen av frånvaron är bristfällig."
- ▶ Dir. 2025:77

Skolpliktens gränser

-Om det rättsliga ansvaret för elevers fullgörande av skolplikten

► Syfte:

Avhandlingens övergripande syfte är att klargöra skolaktörernas rättsliga ansvar – i form av främjande, förebyggande och åtgärdande insatser – för skolpliktens fullgörande genom en normteoretisk analys. Med skolaktörer avses i första hand skolhuvudmannen, kommunen (om annan än skolhuvudmannen), rektor och lärare, men även elevhälsan.

Skolplikt & Rätt till utbildning

Barnkonventionen

Regeringsformen

Skollagen

Europakonventionen

I statens eller elevens
intresse?

Skolplikstens syften

Fysisk närvaro i skolan (delta i obligatorisk utbildning)

Närvaro i syfte att nå utbildningens (samtliga) mål

Statens uttryck för utbildningens betydelse

Sanktioner

Utgångspunkter om ansvar

- ▶ Proaktivt /reaktivt
- ▶ Indirekt / direkt
- ▶ Krav/genomdrivande
- ▶ Särskilt om det offentligas ansvar
 - ▶ *Se bl.a. Andersson Vidta alla åtgärder som behövs 2013, Refors Legge Skolans skyldighet att förhindra kränkande behandling av elever 2021 och Holm Ett hållbart arbetsliv 2021*

Utgångspunkter forts.

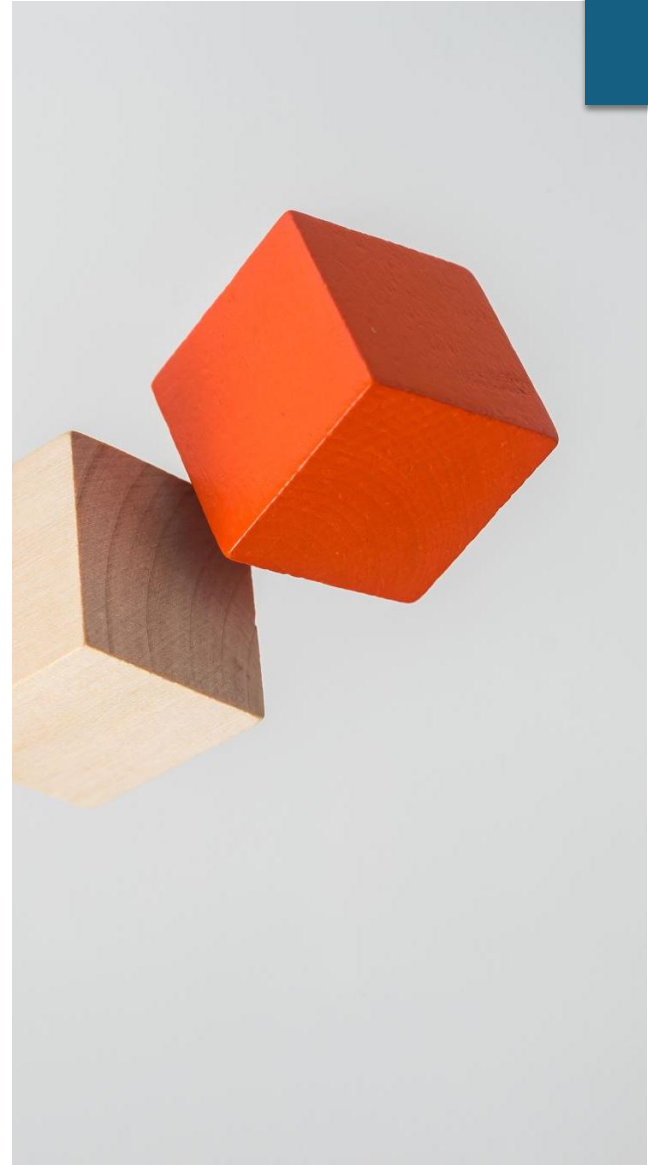
- ▶ Utgår från att tidsaspekten är viktig! Utredningar, rapporter och forskning visar att tidig upptäckt och tidiga insatser kan vara avgörande.
 - ▶ Man är ju typ elev fast på avstånd. Problematisk skolfrånvaro ur elevers föräldrars och skolpersonals perspektiv. Forsell Tobias 2020.
 - ▶ Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv. Skolverket 2010.

Mina utgångspunkter om ansvar

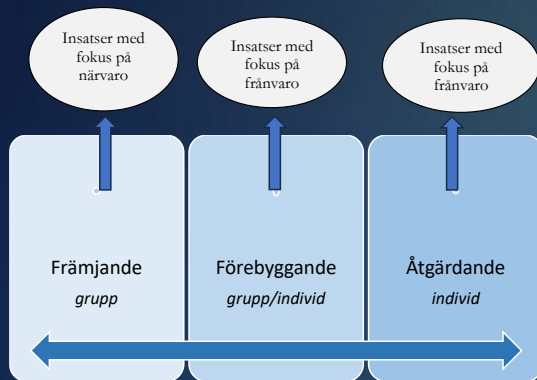
- ▶ Krav enligt skollagen och andra föreskrifter på rektor och vissa andra aktörer att vidta åtgärder, fullgöra uppgifter och genomföra insatser (inom främjande av närvaro, förebygga frånvaro och åtgärda frånvaro)
- ▶ Skollagen och andra föreskrifter: 2 kap. skollagen, specifika bestämmelser i skollagen, skolförordningen och läroplanen.
- ▶ Skillnad på ska, får, bör

Tidsfaktorer

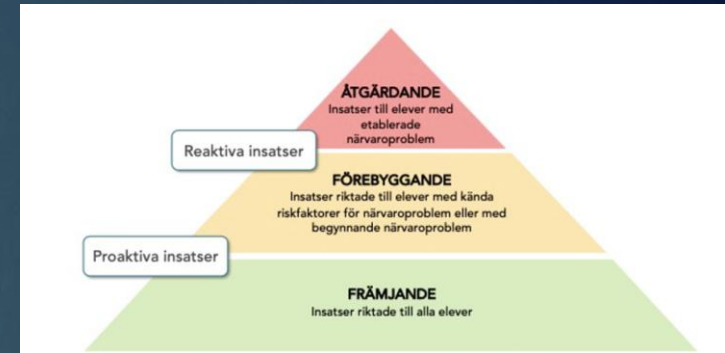
- ▶ Främja
- ▶ Förebygga
- ▶ Åtgärda

Modeller för organisering av närvaro- och frånvaroarbete

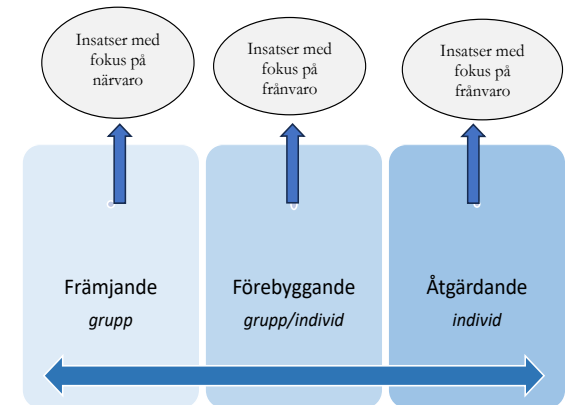

Källa: Prestationsprinsen 2019

<https://www.uppdragpsyiskhalsa.se/stockholmslan/framjaskolnarvaro/>

- ▶ Fokus på elever som **kollektiv** i främjande och förebyggande åtgärder
- ▶ Detta stadiet präglas av annat än ett rättsligt ansvar trots tydligt fokus i den samhälleliga debatten om tidiga insatser.
 - ▶ Målbestämmelser.
 - ▶ Skolpliktsbevakning. Vem ska bevaka vad? (7 kap. 21-22, 2 kap. 8-9 §§ Skoll)
 - ▶ Skolsociala team- förordning om statsbidrag. Här för att stanna?
 - ▶ Finns regler som indirekt tar sikte på närvaro/frånvaro.
 - ▶ Förebyggande riktas oftast till kollektivet men ibland mot en individ. Hur ska det förstås?
- ▶ <https://www.skolverket.se/lorande-och-trygghet/elevhalsa-och-stodinsatser/framja-narvaro-och-forebyggga-franvaro>

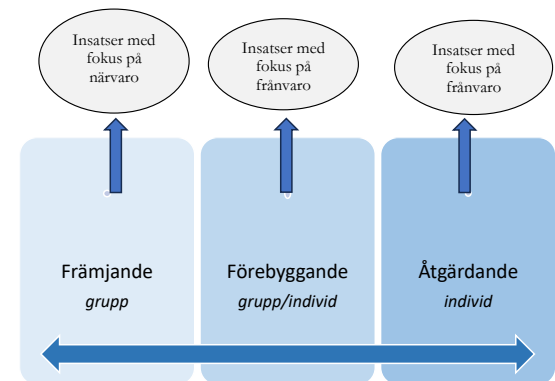

Diskussion

Främjande & förebyggande insatser

- ❑ Vad betyder tidiga insatser för er? I vilken utsträckning diskuteras främjande av närvaro och förebyggande av frånvaro.
- ❑ Ge exempel på åtgärder som kan användas för att främja närvaro och förebygga frånvaro.
- ❑ Hur ser ni på relationen mellan identifierade behov av insatser och möjligheterna att genomföra insatserna – finns det begränsningar, och i så fall vilka?
- ❑ Vilka aktörer har enligt er mest framträdande roll i det främjande och förebyggande arbetet, och hur kommer det till uttryck?
- ❑ Vad har du som rektor för roll i det främjande och förebyggande arbetet?

- ▶ Rektor har ett omfattande ansvar i det åtgärdande arbetet!
- ▶ Upptäcka frånvaro, utreda frånvaro 7 kap. 19 a § SkoL, rapportera, åtgärda frånvaro
- ▶ Möjligheten att uppfylla detta ansvar påverkas av flera faktorer, exempelvis:
 - ▶ Vårdnadshavares och elevs medverkan i utredning och åtgärder
 - ▶ Huvudmannens roll (stöd, resurser, uppföljning) 7 kap. 22 § SkoL
 - ▶ Kommunens samordnande roll 7 kap. 21 § SkoL (särskilt utmanande ansvarsfördelning för fristående verksamheter)
 - ▶ Tillgång till elevhälsans resurser
 - ▶ Beroende av externa aktörer

- ▶ Sanktioner (vite) i senare delen av det åtgärdande stadiet, 7 kap. 23 § SkoL. Men...
 - ▶ Allmänpreventivt vs effektivt i det enskilda fallet (tid, process, träffsäkerhet)
 - ▶ Många fall från Kammarrätterna

Diskussion Åtgärdande insatser

- ❑ Har rektor tillräckliga förutsättningar för att genomföra de åtgärder som krävs vid frånvaro? Här avses såväl åtgärder i utredningsskedet som efter att utredning är färdigställd. Om inte - varför och vad saknas?
- ❑ Vilket stöd ges från huvudmannen som har det yttersta ansvaret för utbildningen, och i vilket skede i processen?
- ❑ Hur ser ni på relationen mellan identifierade behov av åtgärdande insatser och möjligheterna att genomföra insatserna – finns det begränsningar, och i så fall vilka?
- ❑ Vilka aktörer har enligt er mest framträdande roll i det åtgärdande stadiet, och hur kommer det till uttryck?
- ❑ Förändras rektors ansvar beroende på hur länge en elev är frånvarande? På vilket sätt i så fall?
- ❑ Vad ser ni som mest utmanande i denna åtgärdande fas?